

CRIMINALITEIT IN GENT IN DE VORIGE EEUW

Uit een politierapport (1955)

DEEL 2. PROBLEEMWIJKEN

Patershol

Destijds zeer berucht kwartier van het stadscentrum dat nu nog op zijn vroegere roem leeft, maar waar alles nog niet rooskleurig noch zuiver is. Dit kwartier omvat 9 straten en wel Rodekoningstraat, Plottersgracht, Corduanierstraat, O.L.Vrouwstraat (nu Karmelietenstraat), Ballenstraat, Vrouwenhoekstraat (Vrouwenbroersstraat), Zeugsteeg en Haringsteeg.

Het Patershol wordt bewoond door 970 mensen die naar de mentaliteit een soort grote familie uitmaken. Het leven is er uiteraard een broeinest van criminaliteit. De meeste mannen zijn er beroepsdoppers, veel huwelijken zijn slechts schijnhuwelijken en de grootste handel aldaar bestaat in kroegen waar machtig veel gedronken wordt, door de mannen die er vrouwen van hun allooi ontmoeten. De moraliteit is er zo laag dat de door driften opgezweepte mannen niet aarzelen in aanwezigheid van minderjarigen of kinderen geslachtsverkeer te onderhouden met een of ander vrouw (afb. 1).

De kinderen hebben er hetzelfde lot als in 't (Onderbergen) Pand en zoals deze zijn ze meer dan vroegrijp, zelfs overrijp. Vandaar dan ook vele vroegtijdige huwelijken, gevolgd door even rap uiteengaan van de gehuwden, die met een andere voorlopige levensgezel het leven voortzetten. Buiten den 'dop' doen de mannen alle soorten van kleine duistere zaken die het normaal licht niet mogen zien en die wat opbrengen. Al de woningen uit Patershol, op enkele uitzonderingen na, zijn oude huizen of liever huisjes die dienen tot twee of meer gezinnen. Deze huizen hebben weinig comfort. Zo vindt men een w.c. voor een gans 'koertje' of een kraantje drinkwater voor een ganse straat en het onderhoud der logementen is er zeer slecht. Men vindt huizen waar ware kolonies samenwonen of er verblijven. De keuken is er de gewone verzamelplaats. Zo wordt me geciteerd dat in een keuken van circa 12 m² 's morgens buiten het mobilair (niet te bepalen ouderdom zowel door gebrek aan zorg als door sleet) een zevental personen meer of min gekleed rond een tafel met een blad van onbepaalde kleur zaten te eten of te roken plus enkele rond een Leuvense stoof gehurkt, deze allen sprekend en lachend en ongestoord door zes kinderen, waarvan een in een wieg, die de grond als speelterrein en tafel hadden (afb. 2). 't Was vergadering alvorens naar de 'dop' te gaan en dit gebeurde elke

Afb. 1. Litho van Viktor Leyer met als titel (vertaald): 'Plaats is er in het kleinste hutje' (uit: Schidrowitz, L, Sittengeschichte des Proletariats,, Wenen - Leipzig, zonder jaartal).

dag. De slaapgelegenheid in die hollen beperkt zich tot een of twee kamers waar alles maar dooreen slaapt.

De moraliteit van die mensen is zeer primitief en ze deinzen er niet voor terug voor zedenschennis, die in hun ogen toch geen kwaad is. Een onderzoek geleid door de B.O.B. bracht aan 't licht dat een man zijn minnares verplichtte

jonge meisjes op te sporen, ze naar zijn kamer te leiden waar hij naakt op bed lag. De meisjes die allen minder dan 12 jaar moesten zijn, dienden 'Tsjieles' geslachtsdeel te bewonderen en Stance (het lief) diende aanwezig te zijn. Nadien werden de meisjes door Tsjiele afgelikt en op 't zelfde ogenblik had Stance, die voor de gelegenheid alle klederen had uitgedaan, geslachtelijk verkeer met Tsjiele (Tsjiele was circa 35 jaar oud en zijn 'Stance' 30 jaar). Zoals in 't (Onderbergen)Pand vindt men op de kerfstok van deze bevolking alle mogelijke inbreuken sinds meer of min lang gepleegd. Ze zijn te betrouwen, zoals men in Gent zegt, zolang men ze goed in 't oog heeft. Diefstal is er een normale industrie, zonder dat dit gaat tot diefstallen met verzwarende omstandigheden.

Prinsenhof

Dit kwartier gelegen ten noordwesten van het Gravensteen dankt zijn naam aan 't feit dat een aldaar staand Patriciërshuis circa de jaren 1450 gebouwd werd als versterkte residence van de Graven van Vlaanderen. Keizer Karel zag er op 27 februari 1500 het levenslicht. Dit kasteel dat eertijds in pracht wedijverde met de koninklijke residenties uit Frankrijk en Duitsland, verviel langzaam en circa 1700 werden de hovingen bebouwd met huysjes voor werklieden. Het zijn deze nog die men er thans aantreft.

Het kwartier omvat: Prinsenhof, Prinsenhofplein, Tinnenpotstraat, Varkenstraat, Pluimstraat, Zilverhof, Mirabellostraat, Braderijstraat, Bachten Walle, Sanderswal, Abrahamstraat, Gewad en al de bijbehorende beluikjes. Dit kwartier dat thans deftig bewoond is, omvat nochtans een berucht gedeelte: Tinnenpotstraat, Zilverhof, Pluimstraat, Varkenstraat en Prinsenhofplein, waarvan de totale bevolking 538 personen telt. Al deze personen behoren tot de laagste volksklasse en bijna allen zijn (er) gewonnen en geboren en zouden zich niet of moeilijk kunnen aanpassen aan een andere levenswijze.

De moraliteit van 't Prinsenhof is ook niet beter dan in de vorig besproken buurten. Verscheidene mannen en vrouwen van 45 a 50 jaar leven alleen, na 2 en zelfs 3 maal wettelijk gehuwd en gescheiden te zijn geweest. Spreken we dan niet van de buitenechtelijke verbindingen. In de streek van 't Prinsenhof die we bespreken, leven er 42 gezinnen openlijk in boelschap (ongehuwd samen). De kroegen in deze straatjes - van herbergen kan men niet spreken - worden zowel in de week als 's zondags druk bezocht. In verscheidene logementshuizen en dancings wordt er knetterende muziek gegeven, waar mannen en vrouwen, zonder de minste weerhoudendheid, zich trachten te verdoven om armoede te vergeten. Hieruit vloeit voort dat vechtpartijen, schelden en

beledigingen vaak voortkomende inbreuken zijn, die nochtans zelden of nooit afgehandeld worden door de politiediensten: de zaken worden er door een soort standrecht geregeld. De politie stoot er ten andere steeds tegen het argument: “ik weet van niets”.

Zoals in de andere lage kwartieren van de stad wordt de voeding en de kledij verwaarloosd ten nadele van drank en spel. Het eten wordt veelal gebedeld in de kloosters van de Brandstraat en de Oude Houtlei. Een zeventigtal aldaar wonende oudere mensen genieten van de Commissie van de Openbare Onderstand (OCMW) en verkrijgen wekelijks 275 frank, dit is dan ook officieel hun enig inkomen.

In deze oude stadskern leven of liever krioelen 174 minderjarig kinderen in de grootste onverschilligheid vanwege hun ouders. In dit kwartier zijn er vijf gevallen van kinderverlating geseind waardoor 9 kinderen door de gerechtelijke overheid dienden geplaatst in weldadigheidsinrichtingen. De kinderen die niet schoolplichtig zijn (6 jaar) krijgen in ‘t algemeen de zorgen niet die hen noodzakelijk zijn. Ganse dagen lopen ze vuil en zwart in die steegjes of kruipen in de greppels. Vanaf 14 a 15 jaar denken ze zich groot en handelen dienvolgens. De huwelijken worden er op jonge leeftijd gesloten en tamelijk dikwijls worden ze meer of min officieel ontbonden na korte tijd.

De huisvesting is armtierig. Meestal huisjes met twee plaatsen op (de) beneden verdieping (keuken en slaapkamer) en op ‘t eerste een mansarde en een zolder. Op deze oppervlakte en in deze kleine ruimte leven veel te veel mensen om de woonst als gezond te beschouwen. In de Varkenstraat b.v. is kortgeleden een van deze huizen, het nummer 14, ineengestort, gevolg aan ouderdom en gemis aan onderhoud.

Veel personen aldaar zijn werkloos dit gevolg aan het gebrek van specialisatie of seizoenwerk (2/3 der mannen zijn losse arbeiders of rivierarbeiders). Bovendien zijn veel personen aldaar ingeschreven in werkelijkheid er niet aan te treffen daar ze rondreizende leurders zijn. 2/3 der vrouwen werken in de textielnijverheid met het gevolg van periodieke werkloosheid.

De personen zijn in ‘t Prinsenhof niet speciaal crimineel aangelegd, als men daardoor verstaat de grote criminaliteit, doch heel veel zijn er gestraft wegens diefstal, dronkenschap, eerroof, heling, misbruik van vertrouwen, overspel en onderhoud van bijzit, zedenzaken, slagen en verwondingen, alle feiten die in hun oog en volgens hun mentaliteit niet zo erg zijn, of niemand aangaan.

Afb. 2. 'Schoenmakersfamilie' Theodor Hosemann (1807 – 1875). Uit: Schidrowitz, L., Sittengeschichte des Proletariats, Wenen - Leipzig, zonder jaartal.

Brugsepoort

Dit kwartier ten N.W. van de stad gelegen dankt zijn naam aan de vroegere stadspoort (gesloopt in 1860) en zijn proletarisch ontstaan aan het bouwen van textiel fabrieken en onder meer deze van La Lys in 1836. De bevolking van dit kwartier bedraagt 24.000 inwoners en daarvan zijn er 11.000 die een straffiche hebben. Dit geeft reeds genoeg aan hoe dit kwartier op crimineel gebied is aangeschreven. De politie levert alle jaren voor de 24.000 inwoners (kinders inbegrepen natuurlijk) circa 2.600 inlichtingsbulletins af voor strafrechtelijke zaken.

Die werkersbevolking is nochtans in 't algemeen goed gehuisvest. De huisjes zijn er tamelijk ruim en net. Alleen is den 'Blok' een samenraapsel van 'huwelijken'. Deze blokhuizen na de oorlog van 1914-18 gebouwd moesten dienen om de barakkenkwartieren te ontlasten. Dit gebeurde wel, maar al spoedig moest men vaststellen dat zulke 'kazernes' niet geschikt zijn voor moraliteit noch voor bestrijding van criminaliteit (1481 inwoners). De werkelijke criminaliteit is zoals in alle populaire kwartieren meer gericht op diefstallen en ont-

vreemdingen van alle soort. De menigvuldige herbergen en herbergjes aldaar wijzen erop dat dit volk nog zijn geld verteert in drankgebruik en vooral drankmisbruik die ontaard in ruzie en slagen.

De werkloosheid schommelt er tussen 1.200 en 2.000, wat zeer hoge getallen zijn. Merkwaardig dat veel jongens van 14 tot 16 jaar geen werk hebben. Na 't verlaten van de school vinden ze geen werk door hun onervarenheid; de meisjes daarentegen vinden dit gemakkelijker.

Overspel en onderhoud van bijzit zijn speciale kwalen van dit kwartier. Men neemt het aldaar niet te tragisch op en na een eerste ruzie in het huishouden vervalt al gauw de jaloersheid en ieder trekt weg langs zijne kant met zijn 'lief'. In de kwartieren Sint-Jan Baptist en Sint-Theresia op een bevolking van circa 15.000 inwoners zijn er 4.000 gekende onwettige samenlevingen (dus 8.000 personen). Neemt er kinderen en ouderlingen af en men vindt dat op 12.000 personen er 6.000 niet in regel zijn met de burgerlijke stand wat betreft huwelijk.

De huisvesting langs Malem toe verbetert nochtans. Men bouwde of bouwt er 748 nieuwe woningen voor een totale geschatte bevolking van circa 4.000 personen. Het is ook gekend dat dit kwartier percentsgewijze voor de stad, het grootst aantal zwak- en krankzinnigen heeft. Gelukkig nog dat onze Rijks-wachtkazerne aldaar alles nog wat rechthoudt, en tenminste (laten we dit hopen) het ten honderd wat verbetert.

Dendermondsesteenweg en Tjiekensdreef

Zeer bevolkte wijk ten oosten van de stad gelegen op de rand van Sint-Amandsberg. De Tjiekensdreef bestaat in werkelijkheid uit twee grote beluiken (170 huizen) op de rechterkant van deze steenweg die beiden doodlopen tegen de ringijzerweg. Vroeger beruchte kwartieren waar mannen en vrouwen het meer dan eens met de vuist of de nagels uitvochten en waar de politie steeds te laat kwam en nog slechts enkele vaststellingen kon doen.

Thans zijn deze beluiken en de steenweg beter bewoond. De bevolking is er niet zonder handschoenen aan te pakken doch de slechtste elementen schijnen er vertrokken te zijn naar voor hun betere oorden. De rijkswacht had er nochtans reeds veel werk zowel in 1940 als in 1945 om er huiszoekingen uit te voeren naar gestolen (verlaten zegden ze) voorwerpen voortkomende van de achteruittrekkende legers.

Zoals in al deze volkrijke buurten zijn er veel herbergen en dus ook veel drankmisbruik wat ruzie en jaloersheid verwekt. Het zijn dan ook deze lichte

gewelddaden die de reden zijn van de meeste politietussenkomsten. Dit kwartier is ook dit der ouderlingen: ze werden er gewonnen en geboren en willen er sterven. Zij houden dat ook nog levendig in hun heel speciaal dialect, de tradities en overleveringen van de Tjiekensdreef. De bevolking is er tamelijk naarstig, nochtans vindt men er 25 % die werkelijk gediplomeerde ‘werklozen’ zijn. Deze naarstigheid schijnt dan ook de reden te zijn van een tamelijk hoog moreel peil. Slechts een paar huishoudens zijn er niet wettelijk.

Havengebied

Met dit stadsgedeelte verstaan we alles wat gelegen is ten N. en N.O. van de spoorweg Gent - Antwerpen vanaf de Dampoortbrug, met westergrens langs Dok, Priesterstraat (nu Doornzelestraat), Tolhuislaan en Nijverheidskaai (nu Wiedauwkaai) tot Meulestedebrug. Het omvat dus in grote trekken de Gentse haven zonder het Kanaal van Terneuzen en is praktisch uitsluitelijk bewoond, buiten de grote verkeersaders, door een grote massa werkvolk die werkzaam zijn in de textiel fabrieken in die omgeving opgetrokken, of bij S.E.M. CARELS (nu het complex Dok – Noord) of in de scheikundige industrieën of eindelijk in de haven zelf. Daar textiel en haven in Gent veel te lijden hebben van werkloosheid is aldaar het aantal personen zonder werk zeer hoog.

De huisvesting laat er veel te wensen over. Menigvuldige slecht onderhouden huizen worden betrokken door twee, drie en zelfs vier gezinnen, soms met gemeenschappelijke keukens en dit alles om huishuur en algemene onkosten te besparen. Deze krotten worden dan ook met weinig zorg onderhouden en men komt tot de vaststelling dat merendeels van die logementen niet alleen hygiënisch ongeschikt zijn, maar vuil (afb. 3 en 4). Spreken we slechts een paar woorden van de ‘barakken’ van de Afrikalaan. Deze barakken na de eerste wereldoorlog als noodwoningen opgetrokken in de IJzervlakte (Fonds Albert), werden later aangekocht door steden die een groot tekort hadden aan logementen. De stad Gent schafte er zich veel aan die geplaatst werden onder meer op de Afrikalaan waar een soort speciaal houten dorp ontstond. Deze barakken, thans 285 in totaal, hebben een totale bevolking van 748 inwoners. Deze woonstgelegenheden zijn zeer eng, ze hebben elk een oppervlakte van minimum 32m² en maximum 54m², zijn op een met stenen of beton omzoomd verhoog gebouwd en bevatten 2 tot 5 plaatsen, allen op ‘t gelijkvloers (er bestaat een barak met een verdiep over 30 m² en met een totaal van zes plaatsen). Allerhande wansmakelijke aanhorigheden ontsieren dan nog deze huizen die gehuurd worden tegen 160, 176 of 190 Fr. per maand volgens het aantal plaatsen (3, 4 of 5).

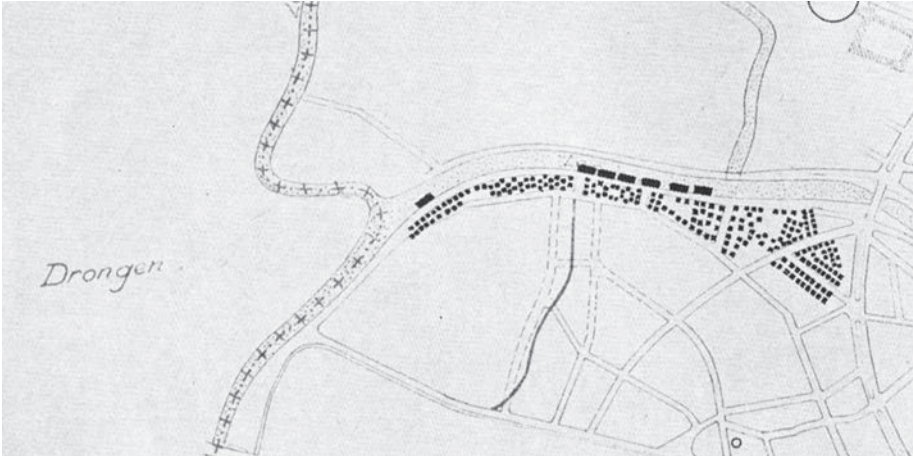
De kinderen uit al deze huizen en barakken zijn min of meer verwaarloosd; hun kledij, hun vuile handen en gelaat zijn bewijzen van de weinige zorgen die moeder hen geeft en dus ook van de weinige attentie die vader hun toedraagt. Deze kinderen lopen de straten af, vermaken zich waar en gelijk ze willen en leveren zo aan de ouders of aan een van hen de mogelijkheid een onregelmatig leven te slijten in drankhuizen of bij een of andere minnaar. De meeste inbreuken die in 't Havengebied dienen beteugeld zijn de diefstallen (er ligt zo veel en zo gemakkelijk te pakken), dronkenschap en zedendelicten. Deze twee laatste soorten van inbreuken zijn dan nog opgedreven door de aanwezigheid van matrozen en schippers waarover we het later zullen hebben.

Zuid

Uiteindelijk wil ik nog een Gents kwartier bespreken: de Zuid, door eenieder gekend als omvattende het vroeger statiekwartier dat begrensd is door Statiestraat (nu Zuidstationstraat), Keizer Karelstraat (uitgezonderd), Lange Boomgaardstraat, Rond Punt, Kuiperskaai en Oudescheldestraat.

Van oudsher was dit kwartier gereserveerd aan de lichtekooien (men signaleert dit reeds circa 't jaar 1320) en men moet aannemen dat deze 'commerce' werkelijk goed gaat om te zien met welke vastheid dit nu nog betrokken wordt door kroegen die als meer spectaculaire titels deze dragen van Taverne, Club Privé of Dancing, maar die niettegenstaande steeds de uitbating en uitbuiting nastreven van de losbandige zeden van sommige personen. In de meeste zijstraten van het hierboven omgrensd kwartier vindt men meestal kleine huisjes waar personen hokken, vooral ouderlingen die geen speciaal crimineel karakter hebben. Daarentegen hebben we in de meer bevorderde straten een groot aantal herbergen die meestal een of meer serveuzen gebruiken. Alleen al in deze straten telt men 65 herbergen en men kan gerust zeggen dat er tussen deze, zeker 60 zijn waar aan min of meer bedekte ontucht wordt gedaan.

Deze Zuidwijk is ook befaamd voor haar 'Glazenstraat', de overdekte Van der Donckdoorgang, eertijds beroemder dan nu door het bestaan aldaar van de meeste bordelen. Dikwijls gebeurde het dat er mannen werkelijk uitgeschud werden en bijna naakt de straat worden opgejaagd. Een oude specialiteit in deze wijk, die thans schijnt verdwenen te zijn, was de aanwezigheid van luxe lingeriewinkels. Deze hadden hun bestaan te danken aan een speciale soort samenwerking tussen ontuchtvrouwen en deze winkeluitbaters. De prostitués stuurden naar deze winkels hun klanten en de winkeluitbater wist wat nodig was. Hetzelfde ondergoed als geschenk aangeboden aan die ontuchtvrouwen werd telkenmale terug naar de winkel gedragen en de herhaalde winsten wor-

Afb. 3. Grote aantallen barakken waren niet enkel in de Afrikalaan te vinden. Minstens zoveel werden aan de Gordunakaai en Patijntjesstraat opgetrokken op gronden die opgehoogd waren bij de doorsteek van de Leie in die buurt (zie GT 2017 nr. 3 'Een wandelinksken ...'). De afb. toont de locatie van de huisjes in het barakkencomplex in die nu prestigieuze buurt. De grote blokjes duiden woonschepen aan. (uit: Dumont, M.W., Gent. Een stedenaardrijkskundige studie, Brugge, 1951).

den gedeeld.

De meest voortkomende inbreuken in die Zuidwijk zijn gebrek aan melding van woonstverandering, niet naleven van 't gemeentereglement op de dienststers en niet of slecht houden van logement boek. Al deze 'herbergen', buiten de 9 private clubs aldaar gevestigd, dienen te sluiten om 3 uur 's morgens. Het Zuidkwartier is ook de streek waar regelmatig de personen aanlanden die een of andere slag sloegen en waar ze het bekomen geld verbrassen. Het wordt dan ook zodra een aanslag gemeld wordt in de stad of in een zekere straal, door de B.O.B./ Rijkswacht Gent eens afgekamd om na te gaan wie er dan in dit verderfelijk kwartier zijn centen laat rollen.

Buiten de bekende kwartieren

De woonstgelegenheid, die een grote invloed heeft op de criminaliteit, is niet uitsluitend karig in de besproken kwartieren. De menigvuldige beluiken of straatjes van het stadscentrum zijn ook geen woonstgelegenheden die de criminaliteit tegenwerken. Ik zal maar al passerend opsommen: Bennesteeg, Stadhuissteeg, Schepenhuisstraat, de straatjes uitgevend op de Veldstraat, Kleermakerstraat (Groene Briel) en straten van de Blandinusberg, de steegjes

Lundi 26 septembre 1960

Construction de nouveaux bâtiments scolaires à la rue du Patijntje

La ville a fait construire rue du Patijntje, il y a plusieurs années, deux pavillons aménagés en école gardienne pour les enfants du quartier.

Ces bâtiments provisoires qui se trouvent actuellement dans un état de vétusté avancée, ne répondent plus aux exigences du moment au point de vue sanitaire et volume des locaux.

L'adjudication la plus basse et aussi la plus avantageuse fut faite par la firme Van den Ende, qui présentait un pavillon du type Meiness pour le prix de 805.000 francs.

Le Collège des bourgmestre et échevins approuva au cours de sa réunion du 20 avril dernier, le projet en question pour la fourniture du pavillon. I

Les pavillons de l'ancienne école gardienne de la rue du Patijntje qui seront remplacés par des bâtiments modernes.

Afb. 4. Patijntjestraat, noodklasje in een barak die verder precies gelijk was aan de barakken-huisjes (knipsel uit La Flandre libérale bewaard in DSMG, Begijnhof, Sint-Amansberg).

van de Kortrijksepoortstraat en zoveel andere. Zelfs het stadscentrum heeft krotten. Ik citeer het huis nr. 20 op de Koornmarkt waar een stenen trap naar acht kamers leidt die elk tot woonplaats dienen en waar op sommige plaatsen trapleuningen ontbreken en vervangen zijn door een hangende ketting, waar een loopplank op sommige plaatsen een gangvloer vervangt, waar muren uit karton of papier vervaardigd zijn, waar er slechts één W.C. is voor al die huishoudens, waar petroleumlampen of kaarsen de natuurlijke verlichtingsmethode werden, en waar verdwenen trapgedeelten vervangen zijn door een soort kiekenladder.

Buiten het reeds vroeger besproken barakkengebied van de Afrikalaan vindt men nog zo'n kwartier langs de Gordunakaai (679 inwoners en 197 barakken). We stellen vast dat in veel gevallen de blokhuizen reeds een merkelijke verbetering daarstellen en dat er de moraliteit en de criminaliteit veel gunstiger zijn. Citeren we in deze complexen: Blokken der Zwijnaardesteenweg met 1.693 inwoners, der Sint-Bernadettestraat (163 huizen en 614 inwoners), Scheldeoord met 1090 inwoners.

Naschrift

Voor de situering van dit rapport van commandant Rys: zie het 'Woord vooraf' bij deel 1 in vorig GT nummer. Het nummer 1 van de jaargang 2015 van ons zusterijdschrift 'Van Mensen en Dingen' is gewijd aan problematische woonsituaties in Gent. Vooral de vele barakkencomplexen en de logementshuizen worden geïllustreerd en beschreven. Het nummer kan bekomen worden à 6 euro in de bibliotheek van de KBOV, boven de kapel in het Huis van Alijn aan de Kraanlei 65 op vrijdagmiddag.